

Sondaj final privind experiența,
atitudinile și percepțiile privind
implementarea reformelor din
justiție în România

CLIENT:

Ministerul Justiției
Direcția pentru implementarea
proiectelor finanțate din
împrumuturi externe

BENEFICIAR:

Consiliul Superior al Magistraturii

SUMAR EXECUTIV

Sumar executiv

Proiectul "Reforma sistemului judiciar din România" are ca principal obiectiv acela de a oferi consultanță Guvernului în implementarea reformelor structurale din sectorul justiției:

Proiectul este structurat în 4 componente principale, anume:

- Reabilitarea infrastructurii sediilor instanțelor;
- Întărirea capacității administrative a instanțelor;
- Informatizarea instanțelor;
- Creșterea capacității instituționale a sistemului judiciar.

În urma implementării celor 4 componente și în acord cu obiectivul general al Proiectului, se urmărește atingerea următoarelor rezultate specifice:

- Îmbunătățirea capacității instituționale a sistemului juridic de a soluționa procesele (în termeni de corectitudine, celeritate, costuri și abilitatea de a implementa deciziile);
- Îmbunătățirea infrastructurii instanțelor și a condițiilor din cadrul acestora;
- Îmbunătățirea imaginii publice și a transparenței procedurale a domeniului justiției;
- Îmbunătățirea eficienței instanțelor și dezvoltarea competențelor, profesionalismului și integrității judecătorilor și ale personalului auxiliar din instanțe.

Obiectivul acestui studiu a fost de a evalua experiențele cu și percepțiile și atitudinile referitoare la performanța sistemului juridic, eficiența sa (celeritate, corectitudine, capacitatea de implementare a deciziilor etc.), transparența, integritatea și profesionalismul personalului juridic, precum și impactul pe care proiectul "Reforma sistemului judiciar din România" l-a avut după implementare, în comparație cu rezultatele principale obținute în studiile similare anterioare, în special cel inițial și cel intermediar.

În scopul evaluării impactul proiectului, s-a utilizat folosi o dublă referință:

- longitudinală, având ca reper de comparație sondajul Baseline (Gallup, 2008), studiul intermediar derulat în 2014 de MMT, precum și alte studii relevante, pentru măsurarea progresului,
- transversală, având ca reper de comparație un "grup de control" (un eșantion similar de instanțe), pentru a măsura efectul intervenției.

Universul investigat cuprinde trei populații relevante, angajați din justiție (judecători, procurori și grefieri), profesioniști din domeniu (avocați, consilieri juridici) precum și publicul din instanțe (justițiabili persoane fizice și persoane juridice).

Componenta A, definită ca grup de intervenție, a cuprins 2 judecătoria (Tulcea, Oradea), 5 tribunale (Tulcea, Iași, Cluj, Dolj, Bihor) și 3 curți de apel (Pitești, Iași, Oradea). **Componenta B**, definită ca grup de control, a inclus 2 judecătoria (Sectorul 5 București, Vaslui), 5 tribunale (Arad, Constanța, Harghita, Prahova, Timiș) și 3 curți de apel (Bacău, Brașov, Galați). Pentru a avea o imagine și mai clară a situației din rețeaua de curți de apel, a fost selectat un al treilea grup, **componenta C**, definită ca grup al curților de apel, format din 12 curți de apel (Constanța, Bacău, Brașov, Târgu Mureș, Suceava, Alba Iulia, Galați, Ploiești, Cluj, Timișoara, Craiova, București).

Dimensiunea eșantioanelor a fost de 512 de angajați din justiție (250 de judecători, 170 de procurori, 92 de grefieri), 505 profesioniști din domeniu (avocați, consilieri juridici) și 1514 utilizatori ai serviciilor juridice (1013 utilizatori persoane fizice și 501 utilizatori persoane juridice).

Un prim aspect testat, prezentarea **instanțelor**, analiza infrastructuri materiale și umane de care acestea dispun, a reliefat faptul că instanțele asupra cărora s-a intervenit în cadrul proiectului "Reforma sistemului judiciar din România" dispun de o infrastructură superioară cantitativ și calitativ, în comparație cu instanțele din grupul de control.

Datele ne indică o suprafață utilă mai mare, care se regăsește în toate subcategoriile de interes: săli de judecată mai mari cu 35%, spațiu de așteptare pentru public de aproape 3 ori mai mare, suprafața spațiului pentru birouri superioară cu circa 50%, spațiu pentru arhivă aproape dublu. Numărul utilităților pentru public (toaile, locuri de parcare) este net superior în instanțele din grupul de intervenție. În aceste condiții, este firesc ca ponderea instanțelor care necesită reparații capitale să fie net inferioară în grupul de intervenție (20%), față de cel de control (60%).

Nu există diferențe semnificative între numărul de angajați care aparțin celor două grupuri, singura diferență fiind făcută de numărul mediu al stagiatorilor, care este mult mai mare în grupul de intervenție (5 stagiari) decât în cel de control (1 stagiar).

Datele ne indică faptul că, în medie, numărul de dosare existente pe rol la începutul lui 2015, este mai mare pentru instanțele din grupul supus intervenției (4.127 dosare, față de 3.105, în grupul de control). Dintre totalul care include și dosarele nou intrate (8.861 dosare), s-au soluționat 5.359 (aproximativ 60%), în timp ce din cele 9.645 aflate pe rol în cadrul instituțiilor din grupul de control, s-au soluționat 6.353 (66%). Valorile eficienței prezentate acum sunt relativ asemănătoare cu cele evidențiate în 2014 (68% în ambele tipuri de instanțe).

Rețeaua de calculatoare în grupul supus intervenției este una compusă din 133 de dispozitive, dintre care 98% au acces la internet, în grupul de control, din cele 117 de computere existente (în medie), 90% sunt dotate cu conexiune la internet. Comparativ cu studiul din 2014, putem observa o rețea de calculatoare mai dezvoltată, atât din perspectiva numărului acestora, cât și din cea a accesului la internet.

Sistemul de arhivare al dosarelor în instanțe pare să fie mai problematic în cazul grupului de control, având în vedere că cinci dintre instanțele acestui fie îl declară puțin eficient, fie nu se pot pronunța. Deși în anul 2008 arhivarea era considerată ca fiind problematică în mai multe instanțe, aceasta pare să se fi soluționat în 2014 și să rămână în același stadiu în 2017.

Referindu-ne la opinia **judecătorilor** intervievați, putem observa un nivel de satisfacție ridicat și o percepție a îmbunătățirii situației infrastructurii din instanțe, cu precădere în grupul de intervenție. Și în privința percepției actului de justiție, judecătorii remarcă mai ales o îmbunătățire a calității corpului avocațial, și mai puțin a eficienței generale de lucru. Comparativ cu judecătorii din grupul de control, cei din grupul supus intervenției declară într-o măsură mai mare că au observat îmbunătățiri în ceea ce privește derularea actului de justiție, referirile fiind făcute în special în cazul onestității avocaților, unde cu 24% mai mulți judecători din grupul instanțelor supuse intervenției consideră că aceasta s-a îmbunătățit în ultimii doi ani. Cea mai mică diferență dintre cele două grupuri (3%), se înregistrează în același sens, în cazul îmbunătățirii duratei de soluționare a cauzelor.

Pentru a putea genera o și mai bună activitate, judecătorii consideră necesar un număr ridicat de grefieri prezenți în instanțe, dar și un cadrul normativ care să faciliteze obținerea unei eficiențe ridicate.

În medie, judecătorii din grupul de intervenție au avut în lucru 796 dosare, iar cei din grupul de control 740 dosare. Aproximativ 7% dintre dosarele alocate judecătorilor din grupul de intervenție și 4% dintre dosarele judecătorilor din grupul de control, au o vechime de cel puțin 6 luni. În privința eficienței, în 2015, judecătorii din primul grup au soluționat 597 dosare (75% din totalul celor alocate), iar judecătorii din grupul de control au soluționat 523 dosare (71%).

Nu sesizăm diferențe majore în privința numărului de ore lucrate, a situației de derulare a activității și acasă, în privința nevoii de formare profesională, a utilizării noilor tehnologii. Totuși, în ceea ce privește facilitarea accesului la baze de date de legislație, jurisprudență sau doctrină, există o diferență între cele două grupuri, 56% dintre judecătorii din grupul de intervenție declară accesul facil la aceste informații, spre deosebire de 43% din grupul de control.

Comparativ cu ultimii doi ani, judecătorii afirmă că pot sesiza îmbunătățiri ale tuturor aspectelor privind resursa umană calificată a instanțelor, cel mai frecvent fiind menționate cele trei caracteristici ale grefierilor. Aici putem întâlni diferențe procentuale între cele două grupuri în intervalul 26% (în cazul cinstei, onestității grefierilor) – 29% (în cazul profesionalismului grefierilor).

Și **procurorii** sesizează modificări în bine ale infrastructurii și dotării instanțelor. Mai mult, s-a putut observa că pentru procurorii din grupul de intervenție, cele mai multe dintre acestea par a se fi îmbunătățit într-o manieră considerabilă. Pot fi identificate diferențe

procentuale majore între cele două categorii de respondenți, indicând o satisfacție mai ridicată a procurorilor din eșantionul de intervenție asupra modului în care instanțele s-au schimbat.

Percepția actului de justiție ne arată că, pentru buna desfășurare a activității în instanță, în general, cât și pentru buna desfășurare a activității procurorilor, cele mai importante aspecte sunt numărul de dosare alocate, durata de soluționare a cauzelor și prevederile noilor coduri civil și de procedură civilă.

În ultimii doi ani au fost percepute de către procurorii ambelor grupuri îmbunătățiri în transparența actului de justiție (74% din grupul supus intervenției și 67% din grupul de control) și în durata de soluționare a cauzelor (56% din grupul supus intervenției și 65% din grupul de control). Mai puțin par a fi percepute ameliorări în privința numărului dosarelor alocate. În medie, un procuror dintr-un parchet de pe lângă o instanță din grupul supus intervenției, a avut alocate, în 2015, 623 dosare. În același timp, un procuror de la o instanță din grupul de control a avut, în medie, 390 dosare.

Din dosarele în lucru, în cazul procurorilor din grupul supus intervenției, în medie, 52 (8%) erau mai vechi de 6 luni de când au fost repartizate și 251 (40%) mai vechi de 6 luni de când au intrat în sistem. În cazul procurorilor din grupul de control, din totalul dosarelor avute în lucru, în medie, 31 (8%) erau mai vechi de 6 luni de când au fost repartizate și 74 (19%) erau mai vechi de 6 luni de când au intrat în sistem.

Nici în acest caz nu identificăm diferențe majore în privința accesului la noile tehnologii sau a nevoii de pregătire profesională suplimentară. În schimb, percepția eficienței sistemului de înregistrare și arhivare a dosarelor este mai ridicată în grupul de intervenție (93%) decât în cel de control (75%). Și accesul la bazele de date privind jurisprudența, legislația și doctrina sunt mai facil în eșantionul de intervenție (59%) în raport cu cel de control (51%).

În ceea ce privește opinia **grefierilor**, ea se încadrează în trendul de percepție a îmbunătățirilor și, deci, de manifestare a unei satisfacții față de mediul de lucru. În cazul acestor angajați, aspectele care primează sunt în special cele de infrastructură (suprafața spațiului util, numărul de săli de judecată, dotarea birourilor pentru personal) și mai puțin aspectele specifice actului de justiție.

Cu toate acestea, și actul de justiție e perceput ca unul mulțumitor și care se îmbunătățește mai ales în eșantionul de intervenție. Astfel, cu excepția satisfacției față de durata de soluționare a cauzelor (cu mulțumire mai mare în grupul de control) datele ne indică diferențe de 2% (în privința numărului de grefieri) până la 20% (prevederile noilor coduri civil și de procedură civilă), mulțumire în favoarea grefierilor din grupul supus intervenției. În privința volumului de muncă, în medie, un grefier dintr-o instanță din grupul supus intervenției, a pregătit, în 2015, 833 dosare. În același timp, un grefier de la o instanță din grupul de control a pregătit, în medie, 645 dosare, plusul de încărcătură fiind de 29% în favoarea grupului de intervenție. Din dosarele în lucru, în cazul grefierilor din grupul supus

intervenției, în medie, 177 (21%) erau mai vechi de 6 luni de când au intrat în sistem, în timp ce, în cazul grefierilor din grupul de control, din totalul dosarelor avute în lucru, în medie, 36 (6%) erau mai vechi de 6 luni de când au intrat în sistem.

Iarăși, nu identificăm diferențe majore în privința accesului la noile tehnologii, dar sistemul de înregistrare și arhivare a dosarelor e considerat a fi unul eficient într-o mai mare proporție (84%) de către cei din grupul de intervenție, decât de cei din grupul de control (74%).

Privitor la modul în care **avocații** au evaluat infrastructura instanțelor de judecată, un prim lucru menționabil este că aceștia (indiferent de grupul din care fac parte), au remarcat cel mai frecvent sistemul audio din sălile de judecată, posibilitatea de a căuta documente în arhivă, precum și posibilitatea de a căuta informații pe internet. Aspectele care îi mulțumesc în cea mai mare măsură pe avocați sunt solemnitatea clădirii, aspectul exterior al clădirii, precum și curățenia din spațiul destinat publicului.

Cele mai frecvente aspecte considerate mulțumitoare de către avocați în privința actului de justiție, sunt: modul în care sunt repartizate dosarele, modul în care judecătorii tratează justițiabilii în instanță și prevederile noilor coduri și de procedură civilă.

Volumul de muncă pare a fi mai mare pentru avocații din grupul de control, dacă analizăm numărul dosarelor pe care aceștia le pregătesc. Cauzele care îngreunează (și uneori întârzie) muncă avocaților țin de: procedurile de lucru, termenele lungi și expertize.

Aspectele testate (atitudine, onestitate, profesionalism ale judecătorilor, procurorilor sau grefierilor) pentru a observa percepția avocaților cu privire la calitatea personalului, sunt evaluate într-o manieră pozitivă de către aceștia. Diferențele între cele două grupuri apar atât în privința ponderii mai ridicate a celor mulțumiți din categoria de intervenție, cât și viceversa.

Persoanele fizice justițiabile identifică următoarea ierarhie în ceea ce privește vizibilitatea elementelor care compun infrastructura instanțelor: spațiile de așteptare pentru public, sistemul audio din sălile de judecată și posibilitatea de a căuta documente în arhivă. Justițiabilii declară că sunt mulțumiți în cea mai mare măsură de aspectul interior și exterior al clădirii, solemnitatea acesteia, precum și de curățenia din spațiul destinat publicului. La fel ca și în cazul avocaților, numărul de locuri de parcare rămâne o problemă. În ceea ce privește actul de justiție, cele mai mulțumitoare aspecte, din perspectiva persoanelor fizice, sunt profesionalismul, atitudinea și cinstea avocaților. Aspectele care au fost considerate de justițiabilii cel mai frecvent ca fiind îmbunătățite în ultimii doi ani, sunt modul în care judecătorii tratează justițiabilii în instanță, dar și toate caracteristicile avocaților.

15% dintre justițiabilii persoane fizice din grupul supus intervenției și 13% dintre cei din grupul de control au intenționat să depună o reclamație privind vreun aspect sau situație din instanță. Principalele motive pentru care au intenționat acest lucru, sunt modul de soluționare al procesului și durata de soluționare a procesului. Cei care n-au depus

plângere, deși au intenționat să o facă, și-au motivat alegerile prin lipsa speranței că se va putea schimba ceva, potențiala afectare a relației cu personalul tribunalului sau judecătoreiei, faptul că nu știau unde să depună plângerea, sau prin faptul că dura prea mult să depună plângerea.

Cele mai vizibile elemente din spațiul instanțelor de judecată, din perspectiva **persoanelor juridice justițiabile** sunt spațiile de așteptare pentru public, posibilitatea de a căuta documente în arhivă, dar și sistemul audio din sălile de judecată. Cele mai mulțumitoare aspecte ce țin de infrastructura instanțelor, în opinia justițiabililor juridici, sunt aspectul interior și exterior al clădirii, dar și solemnitatea acestora.

Percepția asupra actului de justiție a persoanelor juridice, evidențiază o mulțumire mai crescută cu privire la: atitudinea avocaților, modul în care judecătorii tratează justițiabilii în instanță și profesionalismul avocaților. În ultimii doi ani, cele mai vizibil îmbunătățite aspecte sunt modul în care judecătorii tratează justițiabilii în instanță, precum și toate atributele avocaților testate.

15% dintre persoanele juridice din grupul supus intervenției și 7% dintre cei din grupul de control au intenționat să depună o reclamație privind vreun aspect sau situație din instanță. Principalele motive ale acestei acțiuni sunt modul de soluționare al procesului, durata de soluționare a procesului sau atitudinea personalului. Motivele pentru care justițiabilii persoane juridice n-au depus plângere, deși au intenționat să o facă, sunt: faptul că au considerat că nu se va schimba nimic, faptul că le-ar putea afecta relația cu instanța.

Justițiabilii (indiferent de statutul lor de privați sau fizici) evaluează într-o manieră preponderent pozitivă aproape toate aspectele / atributele testate (atitudine, onestitate, profesionalism) ale judecătorilor și procurorilor și avocaților.